

Posudek vedoucího

Diplomová práce Jany Hrachové Temporální charakteristika promluvných úseků v řeči profesionálních mluvčích

FÚ FF UK v Praze, 2016

Tempo řeči je důležitým faktorem mezilidské komunikace; může významně ovlivňovat například celkovou srozumitelnost projevu. Ačkoli tempo řeči patří k tradičním oblastem fonetického výzkumu nejen v zahraničí, v českém prostředí například vznikají v posledních letech pravidelně klasifikační práce s tímto tématem, stále nejsou naše poznatky v této oblasti dostatečné a je vhodné se jí věnovat.

Diplomová práce Jany Hrachové rozšiřuje okruh mluvčích, jejichž projevy byly z hlediska tempa řeči analyzovány, o čtené projevy českých komentářů k zahraničním dokumentům s přírodovědnou tematikou. Jedná se tedy o projevy profesionálních mluvčích v komunikační situaci, u níž se předpokládá vysoká míra kultivovanosti. Z hlediska metody navazuje na vybrané postupy užívané v dřívějších experimentech jiných badatelů, zejména co se týká způsobu měření tempa v závislosti na velikosti zvukové jednotky, a tyto postupy ověřuje na novém materiálu. Výsledky zpracovává s ohledem na současné poznatky týkající se statistického zpracování dat ve fonetických experimentech.

V teoretické části autorka vymezuje pojem tempo řeči a jeho typy a podrobně se zabývá pauzami, které s tempem řeči úzce souvisejí. Velký prostor je věnován faktorům, které mohou tempo řeči ovlivnit. Autorka se snažila údaje z různých zdrojů, uplatňující často odlišná kritéria, roztrždit a usouvztažnit. Nejen v této kapitole projevila schopnost adekvátní práce s prameny, jak českými, tak zahraničními. Ke kapitole týkající se faktorů se váže oddíl věnovaný dabingu, v němž autorka také na základě informací, které získala při komunikaci přímo s dabingovými studiemi, poukazuje na další okolnosti, které mohou tempo řeči ve specifické situaci pořizování komentářů v dabingovém studiu ovlivnit. V kapitolách teoretické části včetně oddílů věnovaných členění souvislé řeči je vždy zřejmá spojitost s tématem práce a to, jakým způsobem byly získané poznatky využity při přípravě a provedení vlastního experimentu.

Autorka pracuje s materiálem, který byl součástí jiné sondy (řečový vzor), získané výsledky tak je možné zasadit do širšího kontextu. Zpracovává materiál šesti dokumentů/mluvčích. Stanovená kritéria uplatňovaná při výběru nejdříve hrubého materiálu až k posléze analyzovaným promluvným svědčí o promyšleném postupu. Autorka si uvědomuje obtíže při práci se zvukovým materiálem (určení hranice jednotek a její hloubky, otázka členění na lineární části apod.).

J. Hrachová se zaměřuje na artikulační tempo (AT) promluvných úseků a jeho variabilitu včetně průběhu v rámci úseku (z hlediska směru a velikosti změn). Základním způsobem je měření AT (ve slabikách za sekundu) prostřednictvím AT mluvních taktů; jeden oddíl práce je věnován srovnání čtyř způsobů měření AT.

Při zpracování naměřených údajů sleduje zejména následující parametry: počet taktů v promluvovém úseku, pořadí taktu v úseku a pozice z hlediska členění projevu na úvod – střed – závěr. Je si vědoma toho, že u dat získaných od téže osoby se jedná o tzv. opakovaná měření, což bere v úvahu při výběru vhodné metody pro testování statistické významnosti.

Již popisné statistiky přinášejí některé zajímavé údaje, např. o zastoupení jednotaktových promluvových úseků v analyzovaném materiálu celkově a u jednotlivých mluvčích a vzájemný poměr objemu úseků a objemu promluv. Pro diskusi: Na str. 54 se hovoří o tom, že některý mluvčí má na základě objektivních údajů tendenci členit text více, jiný méně. Jak by autorka subjektivně ohodnotila adekvátnost členění vzhledem k typu projevu, obsahu apod.? K tomu podobně: V teoretické části se hovoří o objektivním a subjektivním přístupu k tempu (kap. 2.2 až 2.4) a v rámci analýz jsou uvedeny některé komentáře hodnotitelů poslechového testu řečový vzor (str. 64). Ačkoli to nebylo přímo předmětem výzkumu – shledává sama autorka u jednotlivých mluvčích nějakou paralelu mezi (nejen) těmito objektivně získanými údaji a subjektivním hodnocením tempa či projevu jako celku?

Při výkladu postupuje autorka systematicky, od celku po analýzu z hlediska jednotlivých mluvčích. Na konci příslušného oddílu následuje shrnutí a srovnání s předchozími výzkumy.

V závěrečné diskusi přináší užitečné podněty pro další výzkum, např. zaměřit se hlouběji na analýzu pauz a vztah tempa řeči a velikosti jednotek ve slabikách, za zajímavé z hlediska interpersonální stability považují výzkum tempa u týchž mluvčích v jiných řečových situacích. Pro obecnější otázku struktury projevů bude zcela jistě užitečné pokračovat ve výzkumu tempa řeči v rámci lineárních částí. Zjištěné údaje se sice neukázaly jako statisticky významné, nicméně náznak jistých tendencí tu je a zdá se, že tyto tendence by mohly být odlišné od materiálu zpravodajského typu (str. 67 a 68). Pro diskusi: Na str. 43 se v kap. 5.4 Výběr promluv hovoří o tom, že některé z dokumentů obsahovaly ještě obecný úvod, po němž následoval vstup jiného mluvčího a teprve poté začal hlavní komentář, z něhož byly vybírány promluvy k analýze. Vykazoval tento obecný úvod nějaké společné/zvláštní charakteristiky?

K dobré prezentaci výsledků přispívají přehledné tabulky a grafy s vhodně voleným barevným řešením. U příslušných grafů je dodržena jednotnost měřítka, což umožňuje vzájemné srovnání údajů.

Zpracování závěrečných seznamů je pečlivé, stejně jako grafická úprava textu včetně příloh. V práci je minimum překlepů (např. str. 72 – chybí tečka na konci věty, chybí uvedení desetiny). Formální připomínkou je, že patrně ne ve všech odstavcích bylo plně použito zarovnání zprava, nicméně u zvoleného formátu nepůsobí případné odchylky rušivě.

Diplomová práce Jany Hrachové splňuje všechny náležitosti, které jsou kladeny na tuto klasifikační práci. Při analýze zvukového materiálu a zpracování výsledků postupovala autorka systematicky a prokázala patřičnou svědomitost a pečlivost. Její práce přispívá k dalšímu rozšíření našich poznatků o temporálních charakteristikách češtiny. Za důležité považují to, že na provedený výzkum lze plynule navázat a užitý metodický postup včetně způsobu statistického šetření lze aplikovat v dalších následných experimentech.

Práci doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnocení *výborně*.

PhDr. Jitka Veroňková, Ph.D.

Praha 9. září 2016